

Advies GGD voor NRD Verdibuurt

Aan Mai van der Heide
Van Wouter Egas, Milieu en Gezondheid, Leefomgeving
020 555 5405, wegas@ggd.amsterdam.nl

Datum 30 april 2019

Advies GGD op NRD Verdi

Eerder heeft de GGD in het SAP geadviseerd over een eerdere versie van het plan. Daarnaast hebben we 9 april een overleg gehad over gezondheid in de NRD. Daar hebben we ook afgesproken dat voor 1 mei nog een nader advies met toelichting wordt gegeven. Dit is dit nadere advies met toelichting..

Gezondheid en omgevingswet

Goed om nog nadrukkelijk als kader de Omgevingswet te noemen en dan in het bijzonder de maatschappelijke doelen de omgevingswet. Deze zijn:

- 1) het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit en
- 2) het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke functies.

Gezondheid en kwaliteit van de omgeving is hiermee een uitgangspunt in de planvorming.

Als we naar ziektelast kijken dan zijn de grootste gezondheidsrisico's: roken, de combinatie van slecht eten en weinig bewegen, en vieze lucht (auto, houtstook, ea). Een aangename, groene leefomgeving is daarnaast ook erg belangrijk om de gezondheid op een positieve manier te bevorderen.

In het vervolg van dit advies wordt per gezondheidsprioriteit uitgelegd waarom deze van belang zijn en hoe ze kunnen worden meegenomen in deze fase van de planvorming.

Auto

Omdat vrijwel de hele bevolking wordt blootgesteld aan luchtverontreiniging, kunnen de gezondheidseffecten op populatieniveau aanzienlijk zijn. Kinderen, ouderen, hart- en vaatpatiënten en astmapatiënten behoren tot de zogeheten hoog risicogroepen. Met de huidige luchtverontreiniging rookt elke Amsterdammer ruim 6 sigaretten per dag mee. De auto is de belangrijkste bron van gezondheidsschade door luchtverontreiniging. Daarnaast veroorzaken auto's geluidsoverlast en ongevallen, zorgen ze voor bewegingsarmoede, werpen ze barrières op en nemen ze kostbare ruimte in. Veel van de negatieve effecten van auto's verdwijnen als lopen en fietsen (met OV voor de langere afstanden) de dominante vormen van transport zijn. Mede gezien het vernieuwende Amsterdamse beleid (De Bewegende Stad, Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht, Age Friendly City, Agenda Amsterdam Autoluw, Meerjarenplan Fiets, Agenda Duurzaamheid en het vast te stellen Actieplan Schone Lucht) zou deze vervoerskeuze uitgangspunt moeten zijn. Dit zien we voor een deel terug met een parkeernorm voor

0,3 voor de woningen maar bereikbaarheid met de auto staat –voor de gezondheid helaas- ook vrij centraal in het plan.

Voor de gezondheid zou de *modal shift* dus centraal moeten staan, de verschuiving van auto naar fiets en benenwag. Daarmee snijdt voor de gezondheid het mes aan twee kanten: bevordering van de gezondheid doordat meer bewegen en beperken van de gezondheidsschade door auto's. De maatregelen om het bewegen te bevorderen staan hieronder bij de tweede prioriteit. Naast het bevorderen van lopen en fietsen, blijven een aantal andere maatregelen over die je kunt nemen om de ziektelast van auto's te beperken.

Amsterdam heeft beleid voor de belangrijkste maatregelen. Sinds 2010 heeft Amsterdam gevoelige bestemmingenbeleid waarin er geen scholen en andere gevoelige bestemmingen mogen komen binnen 300 meter van een snelweg, 50 meter van een provinciale weg of in de eerstelijnsbebouwing van een drukke stadsweg. Extra gezondheidswinst kan worden behaald door ook bij woningen in deze zone extra aandacht te hebben voor luchtkwaliteit. Dat kan bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat de buitenruimte aan de minder belaste zijde van de woning is gesitueerd en ventilatiemogelijkheden bij voorkeur aan de schonere (en bij voorkeur ook stillere) zijde te plannen. Ook met de voorziene doelgroep/gebruikers van ruimten op de hoogbelaste locaties kan rekening worden gehouden: plan hier bij voorkeur geen ruimten die gebruikt worden door hooggevoelige ¹personen.

Voor de Verdibuurt gelden daarnaast milieuzones voor vrachtauto's, bestelauto's, taxi's, autobussen en brom- en snorfietsen. Deze milieuzones gelden nu nog niet voor de hele buurt, echter met het Actieplan Schone Lucht zullen de milieuzones de komende jaren worden uitgebreid. Voor de actuele milieuzones zie: <https://www.amsterdam.nl/parkeren-verkeer/milieuzone/>

Belangrijk is het om voor te sorteren op de toekomstige milieuzones. Zie hiervoor het Actieplan Schone Lucht (nu in procedure). Het einddoel is een uitstootvrij Amsterdam in 2030 (wijken mogen hierin voorop lopen en deze ambitie eerder realiseren).

Op gebiedsniveau is daarnaast nog een interessant concept in ontwikkeling: Mobility as a service (MaaS) waarbij je sneller en flexibeler een vervoerskeuze kan maken. MaaS biedt wellicht ook kansen om in de inrichting minder ruimte te geven aan de auto.

Amsterdam heeft ook al jaren een zogenaamde stille zijdenbeleid (als één gevel erg belast is met geluid, moet een andere gevel geluidsluw zijn, deel van het [Amsterdams Geluidbeleid](#)) dat er voor heeft gezorgd dat Amsterdammers van de steden in de G4 de meeste rust ervaren. De klassieke Amsterdamse gesloten bouwblokken met (mooie) binnenterreinen zijn hiervoor deels verantwoordelijk. Als er naast visueel, ook akoestisch wordt ontworpen worden deze mogelijkheden beter zichtbaar. De GGD Amsterdam wil de stille zijde graag uitbreiden naar een 'aangename' zijde die behalve rustig ook schoon (luchtinlaat voor ventilatie aan schone zijde) en aantrekkelijk (groen) is. Deze drie maatregelen zouden ook in de Verdibuurt voor meer gezondheid zorgen. Elders mag best meer geluid zijn en dat kan zelfs bijdragen aan de levendigheid van het gebied.

Alles bij elkaar levert het voor de NRD Verdibuurt onderstaande lijst op:

Lucht:

¹ "mensen die vanwege leeftijd (kinderen en ouderen) of ziekte extra gevoelig zijn voor luchtverontreiniging" <https://www.gezondheidsraad.nl/binaries/gezondheidsraad/documenten/adviezen/2018/01/23/gezondheidswinst-door-schonere-lucht/Samenvatting+Gezondheidswinst+door+schonere+lucht.pdf>

- o Gevoelige bestemmingenbeleid toepassen
- o Milieuzones toepassen

Geluid:

- o Ontwerp naast visueel ook akoestisch
- o Aangename zijdebeleid toepassen (stille zijdenbeleid +)
- o Extra isolatie aan wanden en vloeren tegen burengeluiden
- o Slaapkamers zoveel mogelijk aan rustige zijde

Veiligheid:

- o Veilige loop- en fietsroutes voor kinderen naar scholen, speelplaatsen en sportvoorzieningen

De indicatoren kunnen hieruit simpel worden afgeleid:

Lucht:

- o Aantal nieuwe gevoelige bestemmingen binnen de 'verboden' zone

Geluid:

- o Percentage nieuwe woningen met aangename zijde
- o Percentage woningen met extra isolatie aan wanden en vloeren tegen burengeluiden
- o Percentage woningen met slaapkamers aan rustige zijde

Veiligheid:

- o Percentage veilige loop- en fietsroutes voor kinderen naar scholen, speelplaatsen en sportvoorzieningen

Bewegen

Hierboven is al genoemd dat er een grote overlap is tussen de auto en bewegen. Voldoende bewegen voorkomt niet alleen dat mensen ziek worden, het bevordert ook de gezondheid en maakt dat mensen meer veerkracht hebben. Het bevorderen van bewegen is daarom (met de auto) een belangrijke prioriteit. Bewegen is een belangrijk speerpunt van het stadsbestuur. Er is sinds 2015 een programma 'bewegende stad'. Doel van dit programma is om de stad zo in te richten dat hij uitnodigt tot bewegen waardoor bewegen een vanzelfsprekend onderdeel van het dagelijks leven wordt. Een van de eerste producten van dit programma is de Amsterdamse Beweeglogica. Deze is op 30 mei 2016 door het college van B&W vastgesteld. Dit zijn principes die bij ruimtelijke ingrepen in Amsterdam uitgangspunten moeten zijn.

Deze principes zijn:

- o De Bewegende Stad geeft ruim baan aan de fietser en voetganger.
- o In de Bewegende Stad is sport om de hoek.
- o De Bewegende Stad is een speeltuin.
- o In de Bewegende Stad wordt niet stil gezeten

Voor een deel van Verdi zoals de sportas wordt dit goed toegepast. We zien echter meer kansen om bewegen en sport nog centraler te stellen bijvoorbeeld door dit centraler te stellen in de verbinding van

west naar zuid. Ook kan extra aandacht worden besteed aan de route van station Zuid naar Olympisch stadion als extra sportas.

Belangrijke bouwstenen zijn:

- o Bouwen in hoge dichtheid met een gemengd voorzieningenpatroon
- o Uitbreid netwerk voor fietsers en voetgangers
- o Voldoende sportvoorzieningen in de wijk
- o Er zijn voldoende, kwalitatief hoogwaardige speelterreinen voor kinderen
- o Stoepen, pleinen en parken zijn aantrekkelijk voor kinderen om te spelen en voor ouderen om te wandelen
- o Amsterdam kiest bij nieuwbouw voor een maximale parkeernorm in plaats van een minimale parkeernorm en geeft de voorkeur aan auto parkeren op eigen terrein.

Deze maatregelen leveren soms simpele en soms iets minder simpele indicatoren op, bijvoorbeeld:

- o Dichtheid aan woningen en voorzieningen
- o Aantal kilometer netwerk voor wandelen en fietsen, absoluut en als modal split
- o Aantal sportvoorzieningen in de wijk als percentage van de normen daarvoor of in vergelijking tot het gemiddelde van Amsterdam'
- o Aantal kwalitatief, hoogwaardige speelterreinen per hectare
- o Oppervlak speel- en wandeluitnodigende stoepen, pleinen en parken als percentage van het totaal
- o Gehanteerde parkeernorm

Voeding

Voeding (eten en drinken) heeft een grote invloed op gezondheid en is de belangrijkste determinant van overgewicht dat ook in Nederland en zeker in Amsterdam epidemische vormen aanneemt. Om overgewicht te bestrijden is het programma de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht (AAGG) ingesteld. De relatie tussen voedingsgedrag en de omgeving is sterk. De beschikbaarheid van eten en drinken bepaalt voor een groot deel wat wij eten en drinken. De beïnvloedbaarheid via ruimtelijke ingrepen is beperkt. Een verbod op ongezond eten en drinken zou, net als bij roken, effectief zijn, maar is veel minder haalbaar dan bij roken. Roken is iets wat je helemaal niet hoeft te doen en wat bovendien schadelijk is voor anderen. Eten en drinken moet iedereen, elke dag opnieuw. Het inperken van de vrijheid om te eten en drinken wat je wilt, stuit dan ook op meer weerstand dan bij roken. Desondanks zijn er maatregelen die je kunt nemen om gezonde voeding te stimuleren, waarvan een aantal een ruimtelijke component hebben. Zo is Amsterdam de eerste Nederlandse gemeente die is aangesloten bij de Alliantie Stop Kindermarketing. Deze Alliantie pleit voor een verbod op reclame voor ongezonde producten gericht op kinderen. Dat geldt ook voor reclame in openbaar gebied.

Scholen zijn een belangrijke plaats om de gezondheid van kinderen te bevorderen. Amsterdam heeft een intensieve aanpak gericht op de 'Gezonde School' waarin ook de buitenruimte een belangrijke rol speelt. Als er op scholen een gezond voedingsaanbod is, helpt het niet als er naast de school een snackbar staat.

Voor Verdi kan dit leiden tot de volgende maatregelen:

- o Geen kindermarketing van ongezonde producten in openbaar gebied
- o Instellen van permanente en tijdelijke gezonde kindzones; binnen 250 meter van een onderwijsinstelling, speel- en sportplekken en/of andere plek die bedoeld is voor kinderen (t/m 17 jaar) of waar relatief veel kinderen aanwezig kunnen zijn is het voedselaanbod en de marketing gezond.
- o Realiseer kleinschalige moestuinen, met name in buurten met sociale woningbouw
- o Realiseer een groot aantal watertappunten

De indicatoren hiervoor zijn simpel:

- o Aantal ongezonde producten waarvoor reclame wordt gemaakt in openbaar gebied
- o Aantal permanente en tijdelijke gezonde kindzones.
- o Aantal gerealiseerde kleinschalige moestuinen
- o Aantal watertappunten in verhouding tot aantal inwoners en andere delen van Amsterdam

(Mee)roken

Roken veroorzaakt nog altijd verreweg de meeste ziektelast. De omgeving bepaalt voor een groot deel of mensen roken of niet. Het rookverbod op het werk heeft er voor gezorgd dat rokers stoppen met roken, in ieder geval (veel) minder roken en collega's minder meeroken. Roken op schoolpleinen is in 2020 verboden en op meer dan de helft van de scholen al niet meer toegestaan. [Het Amsterdams tabaksontmoedigingsbeleid](#) streeft daarnaast naar rookvrije kinderspeelplaatsen en sportvelden. De verwachting is dat in de toekomst het rookvrije areaal verder wordt uitgebreid.

Artsenfederatie KNMG bijvoorbeeld roept nu al op tot een rookverbod in pretparken en auto's. In New York mag in geen enkel park gerookt worden. Amsterdam omarmt ook de campagne van de alliantie Nederland Rookvrij "op weg naar een rookvrije generatie". Inzet is een maatschappij waarin iedere ouder van een kind dat vanaf 2017 wordt geboren zijn of haar kind volledig rookvrij én meerookvrij kan laten opgroeien. De fysieke omgeving heeft, via de plekken waar gerookt mag worden, wel grote invloed op (mee)rookgedrag.

Voor de Verdibuurt Amsterdam betekent dit als concrete maatregel:

- o Schoolpleinen, kinderspeelplaatsen, sportvelden en zoveel mogelijk andere plekken zijn rookvrij

Dit levert een eenvoudige indicator op:

- o Het percentage schoolpleinen, kinderspeelplaatsen en sportvelden etc. dat rookvrij is

Houtrookvrij

[Houtstook](#) kan lokaal een substantiële bijdrage leveren aan luchtverontreiniging en tot veel hinder leiden. Ook voor klimaatdoelstellingen is het verbranden van hout onwenselijk. Creëer daarom geen mogelijkheden om bijvoorbeeld houtkachels in woningen te installeren en sta geen rookgasafvoerkanalen toe.

Advies:

Neem in de nota de volgende tekst op als het gaat over het bouwen/renoveren van woningen: houtstook kan lokaal een substantiële bijdrage leveren aan luchtverontreiniging en tot veel hinder leiden. In de woningen worden geen rookgasafvoerkanalen geïnstalleerd. Dit zal verder vorm krijgen in het bestek.

Groen

Een groenblauwe natuurlijke omgeving kan een positieve invloed hebben op de gezondheid, omdat het mensen stimuleert om te bewegen (helpt tegen overgewicht, hart- en vaatziekten) en ontspanning en rust biedt (helpt bij herstel van stress, aandachtsmoeheid en depressie). Het biedt verder ontmoetingsplekken en maakt klimaatbestendig(er): het kan helpen warmte te dempen (tegen hittestress), schaduw te bieden en wateroverlast voorkomen. Het is belangrijk om bij ontwerpen met groen en water ook aandacht te hebben voor mogelijke risico's.

Advies:

Creëer rustplekken aan water en in groen.

Creëer ontmoetingsplekken met ook aandacht voor de behoeften van de mensen uit west die hier steeds meer doorheen gaan fietsen.

Kies planten- en bomensoorten waar weinig mensen allergisch voor zijn en die weinig overlast geven

Kies groen dat de teek en eikenprocessierups onaantrekkelijk vinden en stimuleer met bijvoorbeeld nestkastjes natuurlijke vijanden.